

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

Өртөө 2 көп.

КОЛХОЗЧУЛАРГА ПЕНСИЯЛАР

Колхоз кезигинеринге пенсиялар болгаш пособиелер дугайында дүрүнү амыралга боттандыр талашы биле алаан ажалдар бистин республикада ап чоруттунган. Колхозчуларга пенсиялар тысыры 1965 чылдын январьдан агаалар. Бо чылдын май 1-де байдал-биле алырга, 1327 колхозчу пенсия тыыскаан болуп турар. Чөөн-Хемчик, Би-Хем болгаш Өвүр районнарына хойлук, дугаар пенсия алыр аргелиг колхозчулары барыс колдуу ап агаалар.

Ичылдаа-аа бо чугаа ажалдың чорудулааында улуг четпестер бар болуп турар. Колхоз кезигинеринге пенсиялар болгаш пособиелер дугайында дүрүнү күсөөлөй Улуг-Хем, Барыш-Хемчик, Каз-Хем, Танды болгаш өскө-аа районнара кедерей оожум болгаш организм чок чоруп турар. Чижээлээр, Улуг-Хем болгаш Каз-Хем районнара январь айда чангыс-аа колхозчу пенсия тысырыныг колхозтар чөвүлелинин составына кижилер шилип алырын чугаала албаан чоруктар бар. Мою уламзыдан колхозчуларның ажил стажының, ап турган акшаының дугайында документтерин долдуурда, чогуур пенсияның хем-чээлин долдуурда частыгыларны кызын таварытканга хей.

Улуг-Хемдин «Күш-ажылыг хосту», Чөөн-Хемчиктин СЭКП-нин XXII съездин аттыг, Би-Хемдин «Кызыл тараачын» колхозтарына архив органында болгаш ол артелдеринг боттарында шыгачтыгы чыдар документтерин барындаалаан, күш-ажыл стажын херечилер аксы дугаар долдуур тургузаан. Пенсия алыр ужурут кижиле калы ажалдаанын бадыгал турар үезинде чамдык херечилер 6—10 харыг турган таварытканга база бар. Күш-ажыл стажын комиссия дарагы чаксаан шиптирлеп каар чоруктар база көвей болуп турар. Мыныг ай

тырыгыларны колхозтар чөвүлелери бодунун хуралдарына кезигинерин чартымыдан агаалар аас хуузу олуржуп турда шиптирлээр ужурут.

Пенсиялар болгаш пособиелер тысырының хой-хей комиссиялары ажалга коллегиялык чоруктуң принципин хажымды туралар. Пенсия херектерин көрүп, пенсияларны хемчээлин долдуур тургаш, бугулааының чоруктары хой-хей колхозтарда болдуруп турар. Каз-Хем районун «Буртунгаар», «Ленинни орук», «Октябрь 14 чылы» колхозтарга натуралдыг тавырыни акша тавырыныг шиптирлерге чамыгыларны, хажымдыкшынары болдуурга мындан чамдык пенсияларның хемчээли артыр улгаткан, чамдыктары шуут кызырылган болулаан. Би-Хемдин «Кызыл тараачын» колхозуну кезигини А. Федоровтуң беш чыл дугузаанда ажалдап алган ажалының нийти түтүн 1502 рубльге, С. Коронинини — 101 рубль 73 копейкага улгаттырган, а В. Кочкинни — харын 390 рубль 69 копейкага куудаткан. Улуг-Хемдин «Күш-ажылыг хосту» колхозунуң кезигини О. Сувактын нийти ажалдап алган акшаың 1315 рубльге улгаттырган, Т. Шивинин акшаың 47 рубльге куудаткан. Мыныг фактылар өскө районнара база бар.

Чамдык районнара күш-ажыл кылар арганын шыкынган колхозчуларга шымылга бээрде, күш-ажыл талашы-биле ажи эксперт комиссияны улуг хожулаачынары кылып турар. Мыныг комиссияларны кылып колхозтарга унушкунуң хуралдарын артырберип турар. Улуг-Хемдин эксперт комиссиясы 25 колхозчуга акшаыңа бергеш, ийи кижини 3-кү болуктуң инвалити кылдыр херечилеэн, а шымылга оларны 2-ги болукке долдуур ужурут турган.

Колхоз кезигинеринге пенсиялар болгаш пособиелер дугайында дүрүнү

а амыралга боттандыр талашы-биле ажалда улуг четпестеринг багы болза, хамыктын мурунда ол чугаа ажалы СЭКП райкомнарының, райкукумнарның талашыдан колхозчуларның социал-хандырылга чөвүлелеринг болгаш социал-хандырылга органының ажал-чоруктуң дугайында кошкак контролдан турган биле таймырларга херек. Чамдык херелерге колхозчуларга пенсиялар болгаш пособиелер тысырының чурмуң болгаш ужуру-дузанын ужурулаа тургалыг чөвүлелеринг чоруктарына сураткан. Пенсия тысыр чөвүлелеринг болгаш комиссияларның дугайында материалдар республика содунары болгаш радио сууа чырдыл келген.

Устуңда айтылган четпестерин дүрген чылдары суралга-биле чоюк хуннерде күш-ажыл талашы-биле ажи эксперт комиссияларның кезигини ажилдерин, социал-хандырылга райоң болгаш колхоз чөвүлелеринг талашкычларын семинарлар артырберип калык камгалап, кездэ ажал-агыг база социал-хандырылга министрстволарына суралган. СЭКП райкомнары, райкукумнар колхоз буржуагиз колхоз кезигинеринге пенсиялар болгаш пособиелер дугайында дүрүнү таймырларга консультанты пункттарын тургузар ужурут.

Бистин чуртувуска чүтле ажал-агыг болгаш колхозчу тараачыннара ажал, колхозчу тараачыннара пенсияларны болгаш пособиелерин тысыр агаалар чорук — совет кижилер дээш Коммунисттик партияның болгаш Совет чакантык үнелеп четпес сагыш салышкынының база бир херечили-дир. Ол күрүне талашы-биле улуг ужуру-дузайы ажалды чугаала көрүп, бидилгит уштал-баштаары партия, совет, социал-хандырылга органының база колхозтар баштаар чөвүлелеринг чингине херээ болуп ужурут.

Шолдеринг салым-чогу-сээң холуңда

Хоочун колхозчунуң аныяктарга кыйгыры

Кумертаус районун «Золотой колос» кездэ ажал-агыг артелиниң хоочун колхозчуу Анна Николаевна Чугаева Баширине билес кижик чок. Чүте дээрже ол хайгамык күш-ажылыг ажи республикада эң ажи ажалдыг дээш жооажылар эвези оң ажи чылдарда удуруп келген.

«Ленин» деп аныяктар солун бо чылдың июльда суралгыт хереккең колхозчунуң аныяктарга кыйгырыны парлап удуруптур. Оң бижип турары болза: колхоз чам мези 70 хараалыңны колхозум демделер артырген. Агаа өскө колхозтар, совхозтардан чалаткан аалчылар хей чымгал болгаш кижиле буруу-ле мези адрезинге байырлаалын, аас-кежигини чымг сестерин алган, ам-аа хей чылдарда чурттанар. Анна Николаевна! Аныяктарга күш-ажылыг үлгерикер даччылар дийип турганар.

Менээ ам-аа үр чылдарда чуртаары күзениг-дир. Күжүм турда колхозум ажалым катбас мен. Чымг сестеринер дээш четтирдим. А мези үлгер-дуржулган дугайында... Аныяктар бистинде мызыл-ла кончук хей эвез-тур. Чүте? Боттарыңар билди боор силер... Бодум суурум Кунакбаев дугайтыр багай чүгү-аа

чугаалаас мен. Мында аныяктар өскө суурларда ышкаш, хоорайже иччалдыр тырттылбас. Чамымыста Молданоов сууру алымынгар. Ында аныяктар колхоз ажалыгга киржип шолуң хейи чок, төрөө суурун катгаш, шупту-аа хоорайже чоруп бар чыгыс хейиң-дирлер. Кожамыс колхозтарда байдал база-ла оң дээрлесе. Аныяктарым манас мызырмас чылдагыны чүтө-деп ол колхозтуң дарагымын база айттыр мен. Ол оңу «бо үениң ыдыг болган ол-дир ийи», деп таймырлар турар. Ийе, харын, чер болганда-ла чам-аа фабрикалар, заводтар тургуштуруп турар улуг кагай херектеги бүтүтүп турары таймыр чок-аа бидилгит, магалыг-дир. Бо кагай херекке кым черде бодунуң үлүш салыскаас боор. Аныяк өскөңи ол чөк чүтүлү база-ла чөптүг херек. Ычылдаа-аа боттарыңны колхозтарга, совхозтарга эки ажалдаа, ол база-ла нийтинг херезин оларныг талантыг үлү-дир. Ычылган чамдык аныяк кижилер кездэ ажал-агыг талашы-биле тускай эртем чөдүл ала-аа, калдыг-бир чылдак-биле хоорайга ол хевээр артып азы кездэ херелерге мызырмас чоруп кал-ча-аа тазырыпас. Чер ажалың

чүтле улуг назымг кижилер кылар дээрже кайын тааржыр. Аныяк кижилерин кездэ ажал-агыгке чүтүлүп калдыг арга-биле чөдүл алырың! Чамдык кижилерин боталы-биле алырга, чүтле күш-ажылыг сагылга-чурмуң чогуур ленинликке чөдүр бидилит, кездэ херелерге кулчурун олаа болуп клубтар ажалың кижитпишаан, чам клубтар туузар дээр-дир. Ол шын. Мен база азы каттыжар мен, Ычылган хамык ужуру мыда эвез-ле болган. Мен боттарыңга нийтингелге ажалыг болуп мен деп боттар болза, калдыг-аа кижиге хейиң херээ дээш чүтүлү, күш-ажылга соңуулар херек-деп, хоочун колхозчу бодунуң чүтүлүне бижип турар.

Ам мези удурутуп турарым эвезомда ол кижиле бар. Талыг-ла оң беш чыл иштинде калы ажалдап келли-вис. Бо үениң дугузуңда чангыс-аа кижиле өскөр чорбаан, Ычылган аныяк турганары ам өг-бүдөй, а кым өг-бүдөй турганлыг, олар ам назы дөгү берген. Ычылдаа-аа олар ам-аа тараачының сорукун салбайн ажалдап туралар. Шуптувус аас-дээ херелерге мызырмас чоруп кал-ча-аа тазырыпас. Чер ажалың чурттан, ажалдап турар бис.

Көдээ ажил-агыг ажилдарының допчулалы

Тармагы чурт дозуп турар. ССРЭ-нин Топ статистика аргелинин сан мезелерин дугаар алырга, колхозтар болгаш совхозтар чазын чажым тарым тараларын оң ажалга чедир 139,5 миллион гектарга, оң дээрже планын 90 хуузу болуп турар. Эне-көл култураларының — тараларың болгаш тараа-бобиларың, чигер севкалыңың, тармак тооруктуң таралга планы күсөөлөтүн. Хөвөк плантацияларын оң дээрже хуузаларда ажалдап кылган.

Лен-долуңеини, картофельди, ногааларны, конопалың, кырыг-караны болгаш чымгыг негеделиг өскө-аа културалары тарымар болгаш олуртуп ам дозуп турар. Чангыс болгаш хей чылдарда үер өт-сигинер тарылгаларың кызыгары алган, олар 15 миллион гектар шолуу азалар.

Бо хуннерде 1340 нун чыгам тракторларын «уряжжалар» солуккан. Тарылгаларың ажаларың үези — дүжүт дээш демселдин эң чугула ийиги үези келген. Июньга чедир чигер севкалыг плантацияларың барыш уштун бири кезин өзүп унериге таарыштыр ажалдап кылган. Каз-Хем болгаш Киргизияда ол ажалды бугу шолдерде күсөөлөң болгаш Украиннада кидин-тулук чорду турар.

Чазын чажып тараачыларын өзүмнери сайырады ажалдап кылган, ол-мун кемчиликчилер-биле немей чөмөг-нү, унуштерин хоралачыларын чүдү демисел чүтүлү чөдү болганга ажалдап. Тармак тооруктуң олуртуп аразын баштай-ла удууларын шолдерин лек чөмөгүн хейинде чоруткан. Кукуру-

заның, картофельди, ногааларың болгаш өскө-аа култураларың плантацияларын сайырады ажалдап турар. Агаар-бодуштуң байдалы талашы чок-аа болза, ол ажалдарың темпелерин эртен чылдың денинликке куудулаагы турар, а агро-техниктиң чамдык аргалар талашы-биле зарын-аа оортан ажи турар. Чер ажалдакчылар чүтүлүдү ажалдап турар.

Агрометеорологтуң постулардан база өөрүнчүг мезелер кирип турар. Белоруссияга, чурттуң төп областыңга, Украинаның барымы талашыга болгаш Волганың ооругаларына улуг чашкынар болган. Чамдык херелерге чашкынар аналдаа-зындан ийи-үш катан хей болган.

Майда болган соок агаар күзүн болгаш чазын чажып тараан тараларың өзериңе херек кырында саат ужураштырбаан. Ол таралар шип-биле эки хандыртынган болгаш эки өзүп турар. Украиннада болгаш Кубаньда куузу чажып тараан кызмат 30—70 сантиметр чедир көдүрүлген. Күзүн чажып тараан кыч-тараның бедиң 140 сантиметр чедир турар.

Чигер севкалыңың, кукурузаның, тармак тооруктуң кол-көл тарылгалары шип-биле хандыртынган. Картофельди унуку эки Сибириңиң болгаш Казакстаның чер ажалдыг районнарада агаар-бодуш байдаларың ажыккан. Кур чер крайында болгаш Барыш Сибириде чазын чажып тараан кызмат-тас чер болганда

ногаара унуп келген. Ортаа Азияда хөвөк чамчал болган хуузаларыңда муралды унуп турар. Плантацияларын ден кезинден хейинде боттонор унуп, ботталып келген.

СЭКП ТК-ның март Пленуму көдөзүн ажал-ишчилериниң инициативыга болгаш дуржулаагына, черин ажал-агыг көөрүңе дегем арганы ажиткан. Зоналарын оңаагы байдаларын болгаш чер ажал-агыгын экономиканың барымда-лаш, Украинаның, Польшаның, Казакстаның болгаш чурттуң чамдык өскө-аа районнарыңны колхоз-тар болгаш совхозтары чамын ажалдар херелерге бо чымал улуг кичээлгеини салып турар. Чай эгизинге чедир арыг агыс 2,5 миллион ажит гектар черин алдарган, олар-ны уштун бири кезинге баштайгы ажалдаашкыны чоруткан.

Сутгарылагыт чер ажалының шөзө-назында 2,5 миллион гектар шөзө-көдээ ажал-агыгын азым-бур култураларың тарылгаларын суг-тарган. Тарылгаларың баштайгы чартык миллион гектарын гербицид-тер-биле ажалдап кылган.

А чурттуң мурнуу талачи районында чай ажал-агыг-туу. Күзүн чажып тараан арбай бышкан Узбек-станың, Туркменияның, Таджик-станың колхозтары болгаш совхоз-тары ону кестирип кирипкен. Тараа ажал алышкыны Азербайжанга агаалар. Узбекстаның Шерабад районында Ленин аттыг колхоз күрүне-ге арбай сазарының чыл планын

РЕСПУБЛИКАНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ ХҮНҮ

Ногаарарың, бедип орап

ТАРААНЫҢ чажыг сутгарылагың Барыш-Хемчик районун ажал-агыглары кол кичээлгеини угаалдырып турар. Борта «Большевик» колхозуң бөдүк сутгарыкчыларын оңаалап демделеп бо-тур. Ында Саая Сутрунун удурут турары 43 кижигит сутгарыкчылар бригадалы 880 гектар тараа шөдүнү бири сутгарылагың дооскан.

«ШЕПНЭР» совхозуң мурнакты сутгарыкчылары Ооржак Кызыл-оол биле Хомушук Өтөк-оол 44 гектар черин ийилең сутгар-таш, ол ажалды ам-аа чөдүшкүңнүг уламчылап туралар. Элек сугну шөдлөргө салып бадарга, чаш тараа каш хонуктан илеси аажок ногаарып, бедип орап.

БАРЫШТЫҢ ишчилери сутгаттыг чер буртузун долдуу-биле ажит-лап, бадарган сугну халас агыспас дээш кызымак чоруп көргүзүп келген. Ажал-агыгга тургустунган чөдөби ажит сутгарыкчы эвезо-ларда 50 хире кижиле хаара туутунган.

Дуржулагыт сутгарыкчы Хертек Делгер шөдөн барык ырайыч турар. Оң эвезоуңда дөрт кижиле эелет-биле ажалдап, тараа шө-дүн дилиндек айым-биле сутгарып келгенер.

Дүжүттүң үндөзүн

«Сут-Хал» совхозуң тараачыларга бээр ажит тавырының чаз чүтүлү дийнаткан.

Сутгарыкчылар ортузунга калбар-тан социалисттик чарыштын мурнуку олурдуңда «Куулар Баазаның», Мон-гуш Дамчатың база Васидий Бурбу-нун удурткан эвезолары чоруп ту-рар.

Хой ажылының чөдүшкүннери

«Межегей» совхозуң хойжулары бо чылдың беш айларында төрүтү 100 хойга оңаштыр 110 хураганы камгалап алган. Бо дээрже моон мур-унда чылдарда совхозтуң көргүзү-лөдөрүн дымка-бедик дөңдө-дир. Эр-тен чылдың совхоз ортума-биле 100 хойдан 58 хойга алган. Оң чыл-дагылаң — хой ажылың улуг кичээлгеини салбай турганында база та-рып боозалыгы багай чорутка-нында болуп. Эртен чылгы четпестер өөрөңи көргөш совхозуң хой ажылының талашы-биле тускай эр-темилерин-аа, малчынар-аа мал-дык оозалашкыныч, төрүттүң хураган буртуз камгалап асту-ринге улуг кичээлгеин салган.

Баштайгы күнде

Июньтуң аге хуннери аяс-аа турган. Мыныг үеде кыргылаң чорудага кончук тарымчалык. «Найрал» совхозуң Буагу-Терек салбырының төп кыргылаң пункттарың ажал организмдерге агаалар. Кыргыкчылар чангыс кү-дө-сөрү-биле бир деминг тургу-зан. Аа Экер-оол биле Самба Санчы моторну хөдөлгө кал-кан. Электрлиг хамчылар ажал-дай берген. Баштайгы хунун нийти байдалы ыдыг турган.

Хөвөөн дүктүг хойларны кыргып турда дүргениң канчаар, бир-ээзин тургузуп чорудуп турда, бирээзин өккөп-ле турар. Урелген хачы-аа чок. Хол-биле кыргымы бо чымал эвезең. Ычылдажок хол хачылыг 20 кижиле база-ла шынарлыг ажалдап турар.

Кыргыкчыларга кичээлгеини угаалдырганы өөрүнчүг. Пунктада тускай повар ажалдап турар. Хойнуң кезин ол кезиптер, дүктү четче кыргылаң артыгар, бө-тталдыр чорук-биле демселди кичээлдерин. Дуржулагыт кыргыкчылар Л. Чодак-Кара, С. Канаян, М. Седенбиз, Н. Сап-дал-Доржу мурнукузу дег база мурвунда чоруп турар.

Ш. ДУВЕНДИ.

Суг шөлче агып чыдар

СЭКП ТК-ның март Пленуму-нук шиптирлерин амыралга боттандыр даш «Тазин» сов-хозуң Бай-Тал салбырының ме-ханизаторлары, тараачылары чак-мы тарылгага ийи эелет-биле кызымак ажалдап келген. Олар кымыл-тасты, арбайны, суланы чогуур планы-биле тараан.

Күсүк дүжүттүң үндөзүнүн сал-мыр дээш аң кызымак ажалдап келген механизаторларын мактап, азал болуп. Чижээ, аш Манай оң ийи ажит хунунде бөзүн 96 гек-тар шөдү турган, С. Се-рин-оол хун нормазын үргүзүп ажит күсөөдү келген, С. Байыр хой хемчээлгит черге тарааны чаштырган.

Салбыра сутгарыкчылар эве-ноу үш бөлүккө чарылган. Олар майын 15-тен агаал тарааның бири сутгарылагың кыргын. Совхозуң дирекциясы сутгарык-чыларны резина идиктер болгаш өскө-аа херекселдер-биле бурун хандырган. Мурнакчылар, Кара-оол, Даак, Сарыг-оол 30 гектар шөд сутгар нормазын бедик шы-нардыг күсөөдүп турар. Олар ам ийиги сутгарылагы киреринге белең. Кижиле буртузун аразында чарыш калбарган.

М. ТАРЫН-БАЗЫР.

Чагыдылга хуусаазын узадылы

Солун, сеткүүл көмүттү совет кижилерге чачыл болгаш олар-ны амыралының база бир кол негедели апарган. Бистин рес-публикавыстың ажалы чонвары өрткен чылга боттарга бо чылын 10 муң кезек хой чачылгалыгар. Нийтиң-биле республикада 96,5 муң акземпалар, чагыда бар. Ол чүд дээрже республиканың бүгү чурттагы чоңунуң бары-ла чар-тык кезип солун, сеткүүлүг бол-ган дөңи ол.

Амгы үеде 1965 чылда чачыг-кан алды ай хуусаалыг солунар-ны хуусаазы төнүп турар. Ыч-чанга оларын чылдың ийиги чартымыңе уадыр ажит тер бол-ганда чоруп турар. Бири чартык чылда нийтиң-биле 15 муң ажит чачылгаларың хуусаазы доостур. Бо хуннерге чөдү оларын 66,1 хуузуң азы 10 муң ажымын чачылгалыгы уадыткан. Нийти-ң-биле алырга, чагыдылганы уадылганы чүгээр чоруп турар ышкаш сагындар. Херек кы-рында байдал ыдыг эвес.

Чамдык районнара алсан хой чачылгаларың хуусаазы мын-чага чөдү уадыткан. Ызыгыт Тес-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнара байдал эвезиң дүвөр-чиг. Тес-Хем районда 1028 солун, сеткүүлүг чачылган хуусаазы төнүп турар, а ийиң бирге чөдү оларын чүтүл ийи чөдү хирезин хуусаазы уадыткан. Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнарың кайы-амыла-аа муң ажит чачылгаларың хуусаазы дооступ турар.

Тус-тус чачылгаларың талашы-биле алырга, төп солунарың эвези хейиң хуусаазы дооступ турар. Чижээлээр, «Комсомо-лская правда», «Учительская га-зета», «Советская Россия» солун-нарың чачылгаларың уадыры кайы-аа районнара хожулап ту-рар. Республик солуннарың байдалы оң дора. «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарың кайымың-аа 4 муң хирезин чачыган хуусаазы төнүп турар.

1965 чылдың бири чарты уадыс төнөр. Артың хуннерин дургузуда колхозтар болгаш сов-хозтарда, албан организмге бол-гаш бодуруте херелерде партия, комсомол организмдары база тус-тус организмнар «Союзе-пач» агентилдеринг ажалдак-чылары хуусаазы дооступ чачы-ларын уадыр дээр дай хемчег-лери ажит ужуруттар. Элет-гил паралагың бижидилгенин уламчылар-биле хей-ийинги активчилерин тургулаш, чачыг-кан солуннарың хуусаазы тө-нүп турар бижидилгелерин, ча-гыдылганы чам немей бижидер кү-сөөдүлгени артыр херек.

Оңа кичээлгеини малда ажал-дап турар кижилерге угаалдыра чөдүр.

Уе-үениң паралагыңны чагы-дылгалы болгаш тарылгалың эки организмдеп турар колхоз, совхозтар болгаш албан органи-зация херелери бисте эвези эвес. Чонун солун, сеткүүлге не-гедэ херелелдин долдуу-биле хандырар дээш Өвүр, Каз-Хем, Току районнарың партия, ком-сомол организмдары болгаш «Союзпечать» агентилде-риниң ажалдакчылары улуг ажалды чорудуп туралар. Уе-түнде айтылган районнарың харылаа ажалдакчылары, ыла-кын почтачылары бижидилгичи бу-рут-биле быжыг харылаалыг. Кайы-бир кижиниң чачыган со-дунуң азы сеткүүлүг хуу-саазы төнөр чооктулап орда, оңу баш удуу-ла сагындарың, чагы-дылганы калган уадыш алыр-ның өлгит үезин өң-биле дү-гүржүп тургаш, кижиле буртузун чылда долдуулап чачылгалыг тур-гарын чөдүп ап туралар.

Өвүр районда «Союзпечать» агентилдин (начальник эш М. Потылицына) хей-ийинги дуза-лачкыны-биле чачылгалың уа-дырын өскөдөргө эки түнелдиг артырген. Хуусаазы доозулган чачылгалары катан бижилерин-ден алыга, ийиги чартык чылда бо районнуң чурттагы чоңу 700 ажит акземпал солуну немей чачылганар. Бо ышкаш чижети Кызыл хоорайдан база көрүп бо-лур.

Июнь ай болза бири чартык чылдың сөөлү айы. Чачылган хуусаазы төнүп турар солун, сет-күүлүг чачылгалың уламчыла-дыр дээш шапкын хемчегин ап тургаш, өг-бүдө буртузун чачы-лагы турарын чөдүп алыры чү-гүдэ.

С. МААДИ.

СЭКП обкомунуң министрлары.

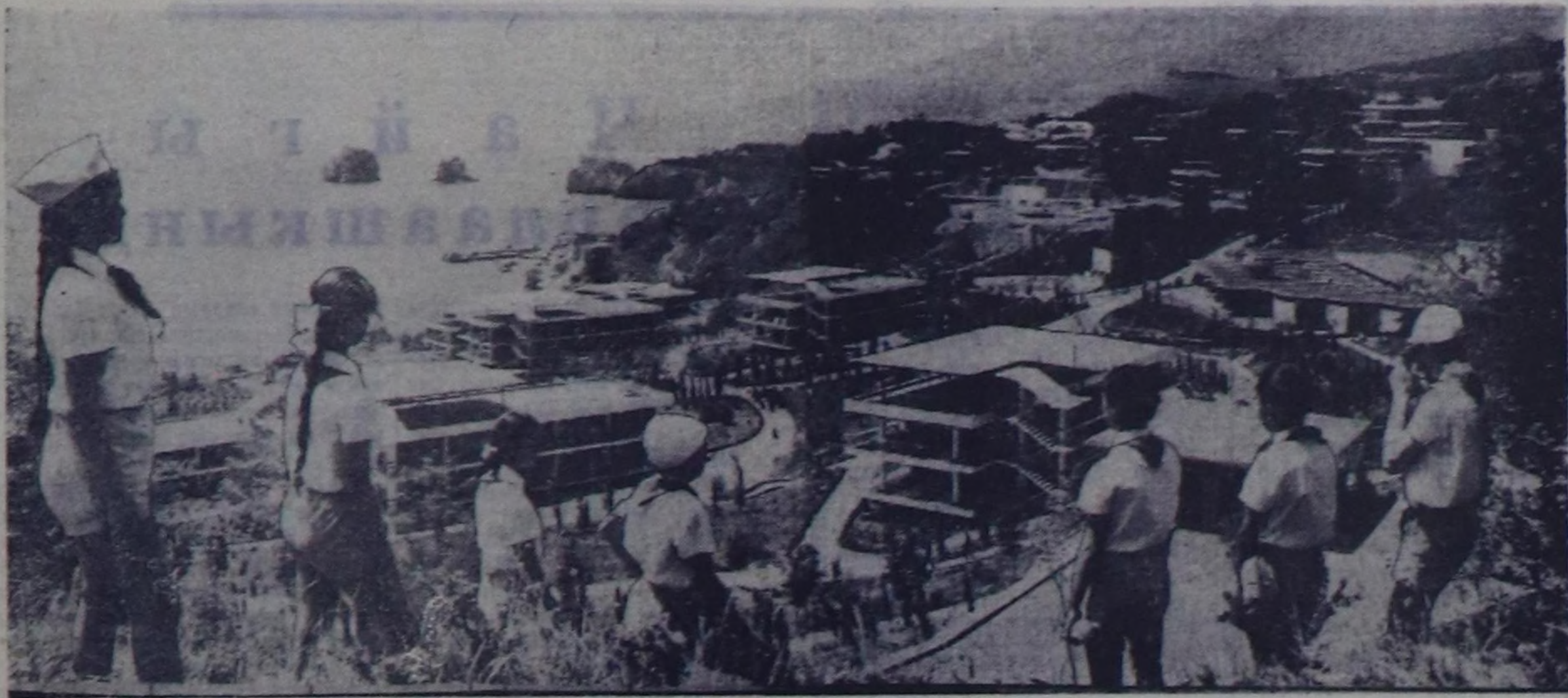
Социалисттик чурттарның профэвилел төптөрүнүн чөвүлел хуралы

МОСКВА. (СЭТА). Бот-бодунга Экономиктиг ду-залаалга Чөвүлелиниң нежигуну чурттарны— Болгарияны, Венгрияны, ГДР-ни, МАР-ны, Польшаны, Румынияны, Чехословакияны, Со-вет Эвезилерин, а ол ышкаш Югославияны профэвилел төптөрүнүн төлөөлөкчилериниң чөвү-лел хуралы май 7-де Женеведе бажыңың Оң-тябрь залында амыттыган. Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациялыңны төлөөлери чөвү-лел хуралдың ажалында кирип турар.

Чөвүлел хуралды амыттып тура ВССФ-тиң

даргазы В. В. Гришин аалчыларга чүрөктиң хэ-зындан байыр чөдирген. «Улус ажал-агыгын планнарыңга профэвилел-дериниң киржигезиниң болгаш бодурулгени эр-гелеп башкаарың ажалы чонвары кириш-тирөө талашы-биле оларның ажалың дугайың» — база «Күш-ажылдың түнелдеринг ажал-чынарның болгаш албан-хажачыларын мате-риалдыг сонургазың бөдөдөр

„Артектең“ 40 харлаарына уткуштур

Пионержи кадыкшыгынын чери — „Артек“ тургустунун хунден бээр июнь 16-да 40 жыл болур. Крымдык кайгамчык чараш буудууда ол турар. Далай эркин дургаар, чурумалык дагаларын эээнде чырык чагай хөй-хөй бажынар—туртала бажынары, школаар, уругларнын техник-тиг станциялары, спорт шадери, стадионнар, суга ээтиринин бассейнери чаттылып чоруткан. Анаа 4 муң уруглар хары угда дыштанып болур.

Дөртөн чылдарын дургузунда „Артекке“ Совет Эвилелинде болгаш даштын чурттардан 200 муң ажыг уруглар чоран.

ЧУРУКТА: „Прибрежный“ лагеринин нинти хевир.

Фото В. Савостьяновуу.

СЭТА-нын фотохрониказы.

ЧАДААНАНЫҢ № 1 ШКОЛАЗЫНДА

Чайны казын. Кып даян казылгылар Тыванын коууларында кулууну дег кургузунда, чалык казыр таараларын өстүрүп, Ая-Довураакта улут туугуну туугу турарлар. Чамалары амыралыкче тутуканы алыр дээп ол чыл дургузунда өөркенге билилериин тала-биле күрүңе мурунча боттарынын өстүрүлгөн бери, баштайгы экзаменнери дужаал эгелер бергенер.

Бүгү-ле школарда дег баштайгы-шылгалалар, Чадана хоорайнын № 1 школазында чоруп турар. Чараш болгаш шевирин кеттиген оолдар, уруглар язы-бүрү чекетер салгалар столдар артынга олуруккан.

нар, Директор Ооржак Манай-оол өөркенчилерге ба-бир чалырбыла, чедишкенинни күзөө. Литература бажыны Дидия Иванова Арак, Валентина Семелова Мартынова олар сочиненияны теманын номчаа, сам-бырага бажып каан. Кижиги бүрүз болгаш тааржы теманы шалып алгаш, бажыма шылгалалар бажып эгелер берген. Олар 6 шак дургузунда амыр-дыш чомжа бажыттыгенер. Ол-ла хүн 8 классылар математикага база шылгалатканнар. 43 он бир классылардан 40 кижиги сочиненияны чедишкенин бажытты.

Чоннун кадыкшылы дээш

Чедер курорт чай дургузунда үш сезонунг ажылдар. Бо чайын анаа 390 кижиги эменнип, дыштаныр планда көрдүгөн. Бирги сезон июнь 1-ден эгелен. Мында Красноярск крайдан, Хакас автономнун област болгаш Тыва АССР-ниң районнары-дан хөй кижилер келген. Бо сезонда Чедер курортка 130 кижиги турар.

Бо чымын мында № 8 корпусунг болгаш павильонунг кол септелгенин эки кылган. Мурунда палаталарга 12—15 оруннар салыр турган болза, ам оларны үзүктөй өрөлдөш, 3—4 оруннар салыр кылдыр кылган. Хөлдүң сууга аарыг кижилер кирер 4 уруг ванналарын кылган болгаш курортта малгал-биле чыг-неп эменер 2 улут өрөлдө ол ажыг оруннарды тускай черлер база бар.

Курортта эменнип, дыштанып ту-рарларга таарымчалыг байдал тур-густунан. Спорт шөлүндө язы-бүрү оюн херекселерин белектен. Библиотека, билляр, танцы шөлү ажыл-дап, төп болгаш республика союзна-рын дыштаныкчылар үргүчүл ном-чуп турар.

Дыштанып, эменнип турарларын аразында улус ажыл-агыйнын я-зы-бүрү азырларын мурнакчыла-ры бар. Туранның райулетпур комби-надынын мурнакчы диликчи М. Ма-...

Чедер курортта дыштанычы.

Бут бөмбүү

Кызыл хоорайнын бирги чери дээш бут бөмбүүнү талазы-биле маргал-даа июнь 5-те эгелен. Шалче бир дугаарында „Динамо“ 1,2 дугаары элээш оолдар командалары үчүпкөн. Бирги команда нинтиганы оюнунг баштайгы үзүңдө атаклаа-даа, че-дишкени чок болган. Оюнунг бирги чартым 2:0 бооп, нинтиг командалык тыгыздык-биле доозулган. Түңдөс оюмда база-ла ол команда шылга-рал.

Оон сөөлүндө пассажир АТК-зы-нын „Спартак“ болгаш рестораб-союстун „Урожай“ командаларынын демисел эгелен. „Спартак“ болуңу удууламыкчылар кезек каа чал алындырбай барган. Чидег демисел-дин чеди минутазы эртпур болза, „Уро-жайны“ хаалгазынче Кузнецов бөм-бүктү кирип тепкен. Ол хире минута болганда „Урожайны“ хаалгазынче аксынга чидегилешишкени болган. Ол үдө Михаил Гамидов өрү шурван, база бир бөмбүктү бажы-биле кирген. Даразында Владимир Белосто-ков биле Юрий Белостоков саны 4:0 чедирген.

Часпар соонда урожайчылар спар-такчыларны атаклаа-даа, түңдөс чок болуп турган. Оюнунг эгеленд 60 минута эрткенде, „Урожайны“...

хаалгазынче Кузнецов бөмбүктү кирип тепкен. Оон база дарый Юрий Белостоков биле Валерий Ни-конов саны 7:0 чедирген. Оюнунг төңчүзүндө „Спартакны“ камгалак-чызы чызып үндүрүптөгө, 11 метрден тевер кылдыр суура шинип каан. „Урожайны“ ойнакчысы Гурам Бит-вава бөмбүктү чедишкенин биле кирип тептерге, сан 7:1 болган. Ыччангаш „Спартак“ тилээр.

Июнь 6-да баштайгы оюн „Уро-жай“ биле „Удуужуну“ элээш оол-дар командаларынын ужурамыш-канын биле эгелен. Ийн элээткен төң-дүр ойнаанын түңүлүндө тудугу-лар тилеп үнгөн. Оларын соонда „Динамо“ биле „Удуужуну“ улут улус командалары шөлө үнгөн. Демисел элээп чидегилең, үр тудуш-сажык, кайзы-даа чедишкени чок бо-луп келген. Ыччалда-даа диндоочу-лар 5 саны алган. Оюн 5:0 бооп доозулган. Ол хүн бирги атоажыл-агыйнын болгаш „Звезданың“ коман-далары база ужурашкан. Баштай сан 2:2 бооп дең турза-даа, сөөлүрдүр „Звезданың“ төп халдакчызын сөөл-гү бөмбүктү кириген, оюн 3:2 бооп төнгөн.

В. ШИПОВАЛОВ,
М. ГАМИДОВ.

Суд залындан

Оор болгаш өлүрүкчү

Кижилерин аразында болуңу хуузуңда эрге-ажыктарын хамыкты дээш кылдыр көөр чамалыг кижилер бары хомчалангы. Ындыг кижилерге В. Татаркин хамдаржыр. Ол болуңуң чуртталгазынын иштинде аксеткилдиг ажылдарын күзөөн, амыралдык чинк оруттарына-ла дилеп келген. Ол чорук оуну кем-херек үүдүлдүр орукче кийген.

Моон мурунда бөлүк организас-тан, магиян оорлазып, үш чылда хос-талгазын казыдып шипиттиген. Оон ол болуңуң кандыг-даа түңдөс кыл-бай, хосалган соонда мангысталаңа-ла чурттап, база-ла бөлүк ор-ганизмизм алгаш, база катал магиян оорлаан. Ол удузда оуну улус суу 9 чылда хосталгазын казып шипиткен. Херээн эрттирер нерге тургаш ол ажылдарын күзөөн, үргүчү чур-мун уруп турган. Хосалган соонда Татаркин Тывага келгеш, Кунгур-тутта чурттай берген.

Бир-ле элечигил арагалашкып кылгаш, Татаркин кошкак характе-ринг Стрелкованы Суг-Бажы суурга магиян оорлаарычче чыган. Оон Стрелкова-биле 1120 рубль 7 ко-...

пекти оорлаан. Оорлаа чүлүн ту-важынын күзөөн, Татаркин № 1 АТК-нын каадычы Лешковту көтү-дүп, өртөктөп чүлүлери Кызылче сөөртүп чедир деп турда, Стрел-кова оуну биле каан, оорлаа чүре-зинден болуңуң чүлүңү негел беге-ден, Ыччангаш орта оуну Татаркин өлү-рер деп шипиттирер алган. Стрелко-ваны өлүрүлгөн планын кылп, бе-леткенген. Арагалашкып үзүңдө, Стрелкованы Татаркин бажыне соп өлүргөш, Енисейге кирип оокан.

Тыва АССР-ниң Дээш Суудунун үнүшкүнүгү сессиясы Татаркын дээш хемел-биле бооп алгаш өлүр-деп шипиткен. Ол шипиткен РСФСР-нин Дээш Суу эскертиле чомжа артыггар болгаш РСФСР-нин Дээш Советинин Президиуму Татаркин өршөз көргүзүр дугайында дил-диз хандырбаан. Ыччангаш шипи-гелди күтүскөн.

Н. АРТАМОНОВ.

Редатор К. К. КУДАКИ.

Улустарнын чөптүг негелдези

ЛОНДОН. Англиянын демир-орук-чуларнын национал профвелели-дең күсүккө меделел чарлааш. Вьетнамда дайынын соксарын не-гээр дээш парламенти массалыг ба-рышкынын организастар дугайында Вьетнамга дайынын дээш Британ чөвүлелдин ап чорудуп турар хем-чаан деткиринче профвелелинин бүгү кедигинерин кийгирган.

МЕХИКО. Мексиканын башкарык-чы конституция-революсун партиязы болгаш профвелелинин, тараа-чынарнын болгаш хөй-нинтиги 42 организациалары АБШ-тын Домини-кан Республикада интервенциянга болгаш ол чуртта америкалар аразы-нын чексетки күштери дигир чүве-нин хөдөлүшкенин удуула-нышкынын илергейлээ. Доминикан Республикада өскө черин шери-лерин чорудар „доминикан улустун иштеш херектеринге ажык холга-лашкын болгаш бот-эргенге база хамарышпас чоруктуң принци-терин дериң өзү-биле үрөмн болуп турар“ деп, олар айтып турар.

Доминикан Республикада болуңу шери-лерин чорутпас деп Мексика-нын казанын шипитирип чурттуң политиктиг болгаш хөй-нинти ор-ганизациалары деген.

БЕРЛИН. Муруну Вьетнамды бо-дунуң хамарышпас чорук дээш де-мисекип турар улустунга моралдыг деткич болгаш материалдыг дужа көргүзери делегейин херэжени-ринин демократтыг федерациязын бүгү ажыл-чорудулгазынын ам кол сорулгаларын бирээп болуп чурар деп, ол федерациянын чингине се-кретары Роса Йосович меделген.

„Хораннаар газтары ажылдарын соксарды“, „Америк шериглерин Муруну Вьетнамдан доран ундү-рер“, „ВДР-же агаардан халдааш-кынарын соксарды“ деп шай ыңдыг дозуннар-биле ГФР-ниң чамдык хо-орайларына, Финляндияга, Канадага, Африканың чуртарына массалыг чыксаалдар болган. Муруну Вьет-намче хөдөлүшкенин чоруда-рынга удууламыкчынын демдэ-кылыр Чаа Зеландиянын, Австра-лиянын болгаш Муруну Бөрейниң хер-эженири чыксаалдар болгаш ин-тингилер эрттирген.

Вьетнамче, эменер, аш-чөм, хөп болгаш өскө-даа чугаа чүдүлөр чо-рудар сорулга-биле Вьетнамга дуза-ларын фондунга херетилер чыгыр хөй-хөй чурттарда, оларнын аразында ГДР-де, Совет Эвилелинде...

Дээрбечи халдаашкын үргүлчүлевишаан

ХАНОЙ. (СЭТА). Куанг Бинь мо-жуңуң агаардан халдаашкыга уду-р камгалалынын кезектери база бир америк самолётту дужур аткай. Ол дугайын ВДР-ниң Камгалал ми-нистерствозунун парламента да-нычкан динназында чугаалап ту-рар. Америк араатаннар Бинь хо-орайнын районунда экономикаг об-ектилерин, Ха Тинь мөжүдэ чазаг-...

дыг болгаш демир оруктарын бомба-лаан болгаш Куанг Бинь мөжүдүң эринге балыкчыларнын хемелери бооп турган. Тайбын балыкчылар-же араатанг халдаашкын үзүңдө сан талазы-биле алырга 316-гы аме-рикан самолётту дужур аткан.

Июнь чедиде америк самолёттар-нын халдаашкынары үргүчүлөп турган.

Мырыңай халыдаар четкен

„Чуудур көөргөдириниң“ налчалыг политиказын чорудуп турар Джонсонунг авантюрист үүлгедиглерин эңне суралгы америк солун-нарын бирээп „Нью-Йорк уорлд телеграм энд сан“ шыңгыы шүгүмчү-лөп турар.

3 самолётту дужур аткан

ХАНОЙ. (СЭТА). Июнь 5-те элээп каш бөдүк америк реактивтик хи-дыктык-бомбалык самолёттар ВДР-ниң деңскарычче халдаашкыны кылп, Бинь районда болгаш Нге Ан биле Ха Тинь мөжүдүдә чур-такчылыг черлерин араатанг суу-биле бомбалаан болгаш бооп тур-ган.

ВНА агентилелдин динназканы-биле алырга, 3 самолётту дужур ат-

кан болгаш дыка хөйүң бертиндир-ген.

Америк империализмниң чаа аг-рессии үүлгедиг-биле холбаштыр Вьетнам улус армиязынын Дээш камандылаанын харылаа төлөөлө-ри Вьетнамга хайгаарал болгаш контроль талазы-биле делегей ком-плексынга шипитирип удууламыш-кынын меделген.

„Франция—ССРЭ“ нинтиледин съездизи

ПАРИЖ. (СЭТА). СЭТА-нын нор-респонденти А. ЗВАНЦОВУң да-нычканы болза: „Франция—ССРЭ“ нинтиледин XI съездизи Париж ча-мында Аньер хоорайда болуңуң амы-лым үргүлчүлевишаан. Нинтиледин өзүп турар ат-сураан. Совет Эвиле-линиң болгаш Франциянын аразы-нда культура харылзааларын бол-гаш сөлчүүшүнүн хөгжүлдүгүн сажал берген ораторлар демделген.

— Сөөлгү чылдарда хөй чүүлдер-ни чедип алган бис. Бүгү-ле профес-сияларнын, язы-бүрү политиктиг үзүлдерин кижилери бистин нинти-леде кирип турар. Француз—совет харылзааларын калбарышкыныга байыр чедирип турар бис — деп Сена департаментинин төлөөлөкчизи Симона Казальбу чугаалаан.

— Бистин найыралыктык бүгү-ле шүдүргөндери болгаш шылгалдалар-нын эртери болгаш улам-на наауалып үнгөн—деп, нинтиледин хөдүүн ке-жигүүн Фернан Гренье чугаалаан.

Даштын чурттар-биле найырал-дык болгаш культура харылзаалары-

нын совет нинтиледеринин эвиле-линиң даргазы Н. В. Попованың чу-гаазын съездизин төлөөлөри чылы-биле уткан. Бистин улустарыстык кайы шагаан бээр харылзааштырып келген чачыл болган найырал гер-ман фашизмге удуз тулуушкунуң чылдарында кадыг-дошкун хынал-даны эртип, улам-на быжыкан деп, ол чугаалаан. Совет Эвилелиниң болгаш Франциянын хөй-нинтизи совет-француз харылзааларын эки-миздин чагай сеткил ханышкын-биле демделеп турар. „Франция—ССРЭ“ нинтиледин ам ийн чурттар-нын кады ажылдамылгызын чу-гча негелдези болуп турар ажыл-чорудулгазын чоргаарланышкын-биле демделеп турар бис деп, Н. В. Попова чугаалаан.

Француз-совет найыралдык болгаш ийн чурттарын аразында кады ажылдамылгыны чагай чоругуң таарыштыр үрө-түңмөлдиг амил-херээнге чаз-чаа чедишкенин бил-белерун съездизин төлөөлөргө Н. В. Попова күзөп чугаалаан.